

UNIVERSITY
OF TAMPERE

This document has been downloaded from
TamPub – The Institutional Repository of University of Tampere

 Publisher's version

The permanent address of the publication
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201411062277>

Author(s): Sotarauta, Markku
Title: Instituutioiden muutos ja institutionaalinen yrittäjyys
aluekehityksessä
Main work: Innovaatioympäristön monet kasvot
Editor(s): Mustikkamäki, Nina; Sotarauta, Markku
Year: 2008
Pages: 240-263
ISBN: 978-951-44-7332-6
Publisher: Tampere University Press
Discipline: Social and economic geography
Item Type: Article in Compiled Work
Language: fi
URN: URN:NBN:fi:uta-201411062277

All material supplied via TamPub is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorized user.

Instituutioiden muutos ja institutionaalinen yrittäjyys aluekehityksessä

Markku Sotarauta

Johdanto¹

Tämän artikkelin tehtävänä on tarkastella instituution, institutionaalisen muutoksen ja institutionaalisen yrittäjyyden käsitteitä. Tavoitteena on rakentaa käsitteellinen viitekehys, joka mahdollistaa aiempaa systemaattisemman näkemyksen avaamisen rakenteiden ja yksilöiden väliseen suhteeseen aluekehityksessä ja erityisesti innovaatiojärjestelmissä. Artikkelin liittyy sekä aluetutkimuksen ”institutionaaliseen käänteeseen” että suhteellisen paljon huomiota saaneeseen alueellisten innovaatiojärjestelmien tutkimukseen. Institutionaalisen käänteeseen

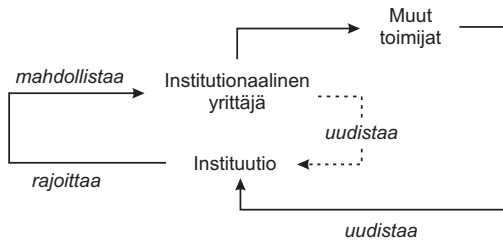
1 Tämä artikkeli liittyy a) Suomen Akatemian rahoittamaan projektiin ”Yritysten, yksilöiden ja kaupunkiseutujen yhteisevoluutio: Luova pääoma ja sosiaalinen pääoma vuorovaikutteisen strategisen sopeutumisen suuntaajina” (nro 207416) ja b) Tekesin, Helsingin kaupungin, Oulun kaupungin ja Hämeenlinnan seudun rahoittamaan projektiin ”Self-Renewal Capacity of Clusters: Three Level Analysis on Resilience and Innovation Policy” [Sere]

kantavana ajatuksena on, että alueiden taloudelliseen kehitykseen eivät vaikuta vain materiaaliset ja taloudelliset resurssit, vaan myös moninaisilla sosiaalisilla ja kulttuurisilla tekijöillä on merkittävä rooli taloudellisessa kehityksessä. Kuten tämän kirjan johdannossa jo tuotiin esille, alueellisten innovaatiojärjestelmien tutkimus on varsin pitkälle innovaatiotoimintaan vaikuttavien instituutioiden tutkimusta.

Vaikka aluetutkimuksessa on ollut institutionaalisen käänteen merkkejä, sen tarjoilema tutkimusagenda ei ainakaan vielä ole juurtunut osaksi alueiden taloudelliseen kehitykseen kohdistuvaa tutkimusperinnettä. (MacLeod 2001, Jessop 2001.) Institutionaalisisissa aluetutkimuksissa on tutkittu taloudellisen toiminnan taustalla olevia kulttuurisia, sosiaalisia ja poliittisia toimintamalleja, käytäntöjä, sääntöjä ja normeja. Analyysiyksikköinä ovat olleet muun muassa organisaation kenttä, hallintamekanismit tai vaikkapa kehittämissuhteet. (Amin & Thrift 1994, Wood & Valler 2001.) Institutionaalinen tutkimusote tarjoaa käsitteellisen viitekehyksen yhtäältä alueiden taloudellisen kehityksen ja sitä muokkaavien voimien suhteen ymmärtämiselle ja toisaalta alueiden välisten erojen aiempaa tarkemmalle analyysille evoluution ja institutionaalisen uppoutuneisuuden viitekehyksessä. (Hayter 2004.)

Hayter (2004) kaipaa aluetutkimukselta aiempaa parempia synteesiä alueiden kehitykseen vaikuttavista voimista toisistaan irrallisten selitysmallien sijaan. Hayterin toive on vetoava, mutta samalla äärimmäisen vaikea toteuttaa - miten tutkia alueiden kehitykseen vaikuttavien moninaisten tekijöiden rihmastoja kokonaisuutena sortumatta liiallisiin yleistyksiin ja yksinkertaistuksiin? Erilaiset holistiset mallit kaatuvat helposti omaan mahdottomuuteensa ja jäävät hyvin yleiselle tasolle ilman erityistä selitysvaimaa. Yksi mahdollisuus voisi olla katsoa lähelle, jotta näkisi kauas. Sen sijaan, että aluekehitystä yritettäisiin hahmottaa suoraan kokonaisuuden näkökulmasta, huomion voisi kiinnittää nykyistä vahvemmin yksilöiden ja rakenteiden (eli tässä institutionaalinen yrittäjä ja institutionaalinen muutos) välisiin suhteisiin eli palata yhteiskuntatutkimuksen peruskysymykseen toimijan ja rakenteen välisestä suhteesta (ks. Hodgson 2007.) Institutionaalisen yrittäjyyden käsite tarjoaa yhden ikkunan niin yksilöiden rooliin

aluekehityksessä kuin aluekehitystä muokkaaviin instituutioihinkin. Lisäksi institutionaalinen yrittäjyys voi tarjota käsitteellisen linkin toimijuuden ja rakenteen välisen suhteen ymmärtämiselle. Institutionaalisen muutoksen ja institutionaalisen yrittäjyyden tutkimuksen peruslähtökohta on, että institutionaaliset yrittäjät yrittävät muuttaa juuri niitä instituutioita, jotka yhtäältä mahdollistavat ja toisaalta rajoittavat heidän omaa toimintansa. Oletettavaa myös on, että kyettäkseen vaikuttamaan instituutioiden muutokseen institutionaalisten yrittäjien on otettava johtajuus eli kyettävä vaikuttamaan instituutioiden uudistumiseen pääosin muiden toimijoiden kautta.

KUVA 1. Institutionaalisen yrittäjyyden ja institutionaalisen muutoksen tutkimuksen lähtökohta

Tämä artikkeli rakentuu siten, että ensimmäiseksi luodaan nopea katsaus instituution käsitteeseen ja sen saamiin tulkintoihin aluetutkimuksessa. Tämän jälkeen huomio kohdistetaan luvussa kolme institutionaaliseen muutokseen ja luvussa neljä etsitään vastausta kysymykseen mitä on institutionaalinen yrittäjyys. Luku viisi kulminoituu institutionaalisen yrittäjyyden tutkimuksen perusasetelmaan ja alustaviin metodologisiin ajatuksiin sen empiirisestä tutkimuksesta.

Instituution käsite haarukassa

Instituution käsitteestä on tullut erittäin suosittu yhteiskuntatieteissä ja se on saanut omat koulukuntansa niin sosiologiassa kuin

taloustieteessäkin (Hodgson 2006, 2). Vaikka instituution käsite on vakiintunut osaksi politiikan tutkijoiden ja taloustieteilijöiden työkalupakkia, eri tieteenalojen sisällä ja niiden väleillä on selkeitä eroja siinä, mitä lasketaan instituutioksi ja mitä ei (Goodin 1996, 20). Marchin ja Olsenin (2005, 4) mukaan eroja on muun muassa siinä, a) miten instituutiot ymmärretään organisaationaalisina puitteina, joissa toimijat toimivat, b) miten lähestytään niitä prosesseja, jotka muuntavat rakenteet ja säännöt (poliittisiksi) vaikutuksiksi ja c) miten ymmärretään inhimillisen toiminnan kääntyminen instituutioita luoviksi, ylläpitäviksi, muuttaviksi ja poistaviksi rakenteiksi ja säännöiksi.

Suunnilleen yhtä mieltä tutkijat vaikuttavat olevan siitä, että monet niin näkyvät kuin näkymättömätkin säännöt ja vakiintuneet toimintatavat määrittävät ja muokkaavat merkittäväällä tavalla inhimillistä toimintaa ja vuorovaikutusta. (Hodgson 2006, 2.) Morganin (1997, 493) mukaan kaikkein abstrakteimmalla tasolla instituutio viittaa niihin vakiintuneisiin toimintamalleihin ja –muotoihin (tavat ja tottumukset, äänettömät sopimukset, rutiinit), jotka luovat yleiset puitteet toimijoiden valinnoille. Instituutio on sellaista sosiaalista järjestystä tai vakiintuneita toimintamalleja, jotka ovat saavuttaneet tietyn vakiintuneisuuden asteen. Instituutiot määrittelevät mikä on sopivaa ja mikä epäsopivaa käytöstä, mikä on oikein ja mikä väärin. Instituutiot selittävät, oikeuttavat ja legitimoivat yksilöiden ja organisaatioiden toimintaa. Näin ne organisoivat inhimillistä toimintaa ennakoitavaksi ja luotettavaksi. (March & Olsen 2005, 4; Streeck & Thelen 2005, 10.) Instituutio on siis suhteellisen kestävä kokoelma sääntöjä ja organisaationaalisia käytäntöjä, jotka ovat uppoutuneet rakenteisiin ja resursseihin, ja jotka vaikuttavat merkittävästi inhimilliseen toimintaan. Instituutiot nähdään yleensä suhteellisen muuttumattomina ja joustamattomina suhteessa sekä yksilöiden odotuksiin ja preferensseihin että ulkoisiin paineisiin. (March & Olsen 1984.) Instituutioihin kohdistuvien tutkimusten perustehtävänä on ollut ymmärtää ja selittää miten instituutiot vaikuttavat yhtäältä yhteiskunnalliseen kehitykseen ja toisaalta ihmisten ja organisaatioiden toimintaan.

Maskellia (1996) soveltaen instituution käsite voidaan jakaa muodollisiin instituutioihin ja epämuodollisiin instituutioihin². Muodolliset instituutiot luodaan tietoisesti, kun havaitaan tarve vaikuttaa toimijoiden valintojen ja toimintojen puitteisiin vakiinnuttamalla jokin uusi toimintatapa. Muodollisiin instituutioihin lasketaan kuuluviksi lait ja asetukset, ohjesäännöt, yhteiskunnalliset sopimukset ja muiden toimijoiden toimintaan merkittävästi vaikuttavat organisaatiot. Epämuodolliset instituutiot institutionalisoituvat ajan kuluessa, jos ja kun ne alkavat vaikuttaa toimijoiden toimintoihin ja valintoihin. Epämuodollisiin instituutioihin kuuluvat sellaiset toistuvat vakiintuneet toimintatavat, joita ei ole erikseen missään sen erityisemmin määritelty. (Maskell 1996.)

Institutionaalisen aluetutkimuksen alkuvaiheissa instituutiolla viitattiin varsin kapeasti muodollisiin organisaatioihin ja niiden muodostamaan kokonaisuuteen. Institutionaalisilla analyyseillä oli taipumus kohdistua merkittävien organisaatioiden maantieteeseen ja jossain määrin myös niiden vaikutuksiin sosiaalisessa, poliittisessa ja taloudellisessa kehityksessä. (Philo & Parr, 2000, 514.) Tutkimus oli instituution käsitteen sovittamista aluekehityksen ja -kehittämisen maailmaan. Huomio on vähitellen siirtynyt yksittäisistä organisaationaalisista instituutioista useiden sekä organisaationaalisten että ei-organisaationaalisten instituutioiden muodostamaan kompleksiseen verkostoon (Valler ym. 2000, 417). Näin näkökulma instituutioihin on laajentunut kattamaan muodollisten instituutioiden (erit. organisaatiot) lisäksi epämuodolliset instituutiot eli muut sosiaaliseen todellisuuteen ja taloudelliseen kehitykseen vaikuttavat rakenteet ovat nousseet tutkimusagendalle. Tällaisia ovat muun muassa erilaiset sosiaaliset ja kulttuuriset vuorovaikutussuhteet sekä ne monet kodifioimattomat normit ja vakiintuneet toimintatavat, jotka muokkaavat aluekehitykseen vaikuttavia toimintoja (Storper 1997). Innovaatiojärjestelmien kohdalla instituutioiden tutkimus liittyy olennaisella tavalla alueel-

2 ks. vaikeuksista erotella toisistaan muodolliset ja epämuodolliset instituutiot (Hodgson 2006)

lisen kehityksen hallintamekanismien tutkimukseen ja siihen, miten erilaisten instituutioiden muodostama kokonaisuus säätelee, ohjaa ja suuntaa innovaatiotoimintaa ja laajemmin taloudellista kehitystä ja erilaisia näihin teemoihin liittyviä vuorovaikutussuhteita.

Instituutioiden olemassaolo itsessään ei aluetutkimuksessa ole tärkeää, vaan institutionalisoitumisen prosessien analyysi, jolloin tutkimustehtävän ytimeen nousee instituutioiden muutos eikä rakenne sinällään. Institutionalisoituminen viittaa siihen prosessiin, jossa vakiintuminen tapahtuu. Instituutioita vahvistetaan yhtäältä vakiinnuttamalla niitä tukevia sääntöjä ja toisaalta rankaisemalla poikkeavaa käytöstä. (Jepperson 1991.) Jepperson (1991, 146) muistuttaa myös, että institutionalisoituminen on suhteellinen ominaisuus. Se, näemmekö jonkin asian instituutiona tai jonkin tietyn toimintamallin institutionalisoitumisena, riippuu analyttisestä kontekstista. Instituution ”instituutioisuus” riippuu ajasta ja paikasta. Vanhemmat ovat instituutioita vain omille lapsilleen ja Tampereen yliopisto on enemmän instituutio Tampereella kuin Oulussa tai Etelä-Afrikassa.

Instituutioita ja institutionaalista muutosta on usein tutkittu etäältä ottamatta lähikontaktia niihin taloudellisiin toimijoihin, käytäntöihin ja prosesseihin, joille instituutiot muodostavat toiminnalliset kulssit ja näyttämön eli kontekstin. Muun muassa innovaatiojärjestelmien tutkimus on pääosin ollut luonteeltaan ”ylhäältä-alas” eikä instituutioiden ja toimijoiden väliseen suhteeseen tai toimijoiden näkökulmaan ole tartuttu kovinkaan syvällisesti. (ks. Kautonen 2006.) Arvioituaan talousmaantieteen institutionaalista käännettä Philo ja Parr (2000, 514) ovat ehdottaneet, että instituutioita tulisi tutkia toisiaan täydentävien ja toisilleen ristiriitaisten intentioiden, vallan, tiedon ja resurssien muodostamana hämähäkinseittinä. Myös Cumbers ym. (2003) toteavat, että institutionaalisessa aluetutkimuksessa valtaan ja politiikkaan liittyvät kysymykset on jätetty liian vähälle huomiolle. He kaipaavat ennen kaikkea nykyistä realistisempaa ja sensitiivisempää otetta aluekehityksen todellisuuteen. Institutionaalisen muutoksen tutkiminen aluetieteellisenä ja evolutionarisena prosessina haastaa tutkijat huomioimaan aiempaa analyttisemmin toimijoiden, käytäntöjen ja instituutioiden välisten

prosessien rekursiivisuuden. Instituutiot vaikuttavat toimintaan ja toiminta muovaa instituutioita ja kaiken keskellä toimijat muuttuvat ja muuttavat.

Tässä artikkelissa rekursiivisuuden analyysiin, realismuuteen ja sensitiivisyyteen etsitään työkaluja institutionaalisesta muutoksesta ja institutionaalisesta yrittäjyydestä.

Institutionaalinen muutos

Instituutiot nähdään yleensä vakauden ja järjestyksen lähteinä (Scott 2001, 181). Bartilanan (2006, 13) mukaan neo-institutionaalisissa tutkimuksissa on usein implisiittisenä oletus, että yksilöt ja organisaatiot mukautuvat institutionaaliin paineisiin ja toimivat instituutioiden määrittämässä puitteissa. Instituutiot eivät kuitenkaan yksinomaan rajoita inhimillistä toimintaa, vaan kuten DiMaggio ja Powell (1991) toteavat, instituutiot ovat loppu viimein inhimillisen toiminnan tuotteita. Ihmiset tuottavat monin eri tavoin ne instituutiot, jotka luovat puitteet heidän toiminnalleen.

Berger ja Luckmann (1966, 129; viittaus Möllering 2007) näkevät instituutioiden muutoksen jatkuvana dialektisena prosessina, jossa ”toimijat tekevät yhteiskuntaa ja jossa yhteiskunta tekee toimijat”. Streeck ja Thelen (2005, 16) puolestaan muistuttavat, että instituutioita luodaan ja uudistetaan jatkuvasti suuren joukon toimijoita toimiessa omien intressiensä tarjoamista lähtökohdista kukin omien sitoumustensa ja vallanlähteidensä puitteissa. He toteavat myös, että instituutioita muokkaavat sekä instituutioiden luomiseen perustetut organisaatiot ja niistä vastaavat toimijat (rule makers) että ne toimijat, joita ohjaamaan instituutiot on luotu (rule takers).

Institutionaalisen muutoksen tutkimuksessa on korostettu rakenteellisia rajoitteita ja jatkuvuutta (Streeck & Thelen 2005, 6) ja samalla polkuriippuvuutta. Polkuriippuvuuden tutkimus painottaa kasautuvia hyötyjä ja haittoja ja sellaista toimintaympäristöstä tulevaa palautetta, joka vahvistaa ja ylläpitää instituutioita ja näin kiinnittää instituutiot taakse jääneeseen polkuun ja samalla instituutiot omalta

osaltaan lukitsevat alueen menneeseen. Streeckin ja Thelenin (2005, 6) mukaan polkuriippuvuuden käsite johtaa tutkijat tarkastelemaan muutosta joko suhteellisen jatkuvana, lineaarisena ja pienin askelin etenevänä (inkrementaalinen muutos) *tai* jaksottaisena, satunnaisena ja epäjatkuvana prosessina, joka näyttäytyy toimijoille suurina kertamuutoksina (äkillinen muutos). Weickin ja Quinin (1999, 363) mukaan perusnäkemys muutokseen on säilynyt pitkään pohjimmiltaan samanlaisena. Heidän mukaansa Lewinin 1951 esittämä muutoksen perusvaiheistus – sulata vanha, muuta, jäädytä – on edelleen organisaatioiden muutosstrategioiden taustalla yleisenä toimintamallina. Muutos on tästä näkökulmasta poikkeustila kahden tasapainotilan välissä ja muutoksen tutkimuksen perusasetelmaksi on muodostunut jako inkrementaaliseen ja äkilliseen muutokseen. Muutoksen määritelmät ovat ongelmallisia juuri siksi, että niissä uskotaan, että on mahdollista erottaa muutos- ja tasapainotilat toisistaan. Yhä useammin on kuitenkin alettu korostaa, että muutos on organisaatioiden ja/tai systeemien normaali tila ja jonkinlainen tasapainotila on poikkeus (Pettigrew 1992, Weick & Quinn 1999, Tsoukas & Chia 2002).

Instituutioiden muutoksen tutkimuksessa ei ole kyetty riittävän syvällisesti ymmärtämään inkrementaalisen muutoksen ja äkillisten muutosten välistä suhdetta. Kauempaa katsottuna (makrotaso) tapahtumien virta näyttäytyy organisoituna, toistuvien toimintojen, rutiinien ja inertian säilyttämänä kehityskulkuna, jonka aika ajoin katkaisee revolutionaarinen muutos. Jos tapahtumien virtaa katsotaan lähempää (mikrotaso), muutos näyttäytyy jatkuvana sopeutumisenä ja toimintojen sovittamisena osaksi jotain isompaa kokonaisuutta. (Weick & Quinn 1999, 362.) Instituutioiden muutoksessa tulisi kyetä ylittämään äkillisen ja inkrementaalisen muutoksen väliin jäävä käsitteellinen kuilu ja kohdistamaan huomio muutokseen jatkuvana prosessina. Pitkällä aikavälillä merkittäviksi osoittautuvat muutokset saattavat syntyä pienten asioiden vähittäisenä kasautumisena, kunnes saavutetaan murroskohta eli niin kutsuttu ”tipping point” (Gladwell 2002), jossa ”kamelin selkä katkeaa”. Muutos näyttäytyy aikalaisille merkittävänä kertarysäyksenä, vaikka se saattaa käytännössä olla

pienien asioiden kasautumisen seurausta (Streeck & Thelen 2005, 9). Instituutioiden muutoksen tutkimuksessa muutos tulisi nähdä jatkuvana prosessina, jossa muutosten luonne ja laajuus vaihtelevat ajassa.

Streeckin ja Thelenin (2005) mukaan tutkijat tunnistavat muutosprosessien muodostaman kokonaisuuden, mutta siitä huolimatta heillä on taipumus nähdä muutos vain yhdestä näkökulmasta kerrallaan. Aluetutkimuksissa tulisi yhä useammin kysyä, miten inkrementaalinen muutos aiheuttaa vähittäin tapahtuvan transformatiivisen muutoksen instituutio(i)ssa. Tällöin ei tulisi automaattisesti olettaa, että suurelta vaikuttava äkillinen muutos edustaa epäjatkuvuutta vaan avoimesti etsiä muutoksen sisällä olevia jatkuvuuden juonteita ja kysyä, näyttääkö muutos suuremmalta kuin se itse asiassa onkaan tai onko vähittäiseen muutokseen piiloutunut transformaatio - mitkä asiat loppu viimein muuttuvat, mitkä jatkuvat? Instituutioiden muutoksen tutkimuksessa keskeiseen asemaan nousee näin muutosprosessin luonteen tunnistaminen ja muutosten seurausten analysoiminen.

Streeck ja Thelen (2005, 8-9) jaottelevat muutoksen seuraukset joko jatkuvuutta tai epäjatkuvuutta tuottavaksi ja muutosprosessin joko inkrementaaliseksi tai äkilliseksi ja näin muodostuu neljä yleistä muutosstrategiaa: sopeutumiseen perustuva reproduktio, vähittäinen transformaatio, selviydy ja palaa vanhaan sekä vanhan luhistuminen ja korvautuminen uudella. Vähittäinen transformaatio on aluekehityksen ja innovaatiojärjestelmien näkökulmasta erityisen mielenkiintoinen muutosstrategia, koska suuretkin rakenteelliset muutokset voivat tapahtua vuosien tai vuosikymmenien kuluessa, vaikka muutosten kärki saattaa kohdistua lyhyelle ajanjaksolle.

TAULUKKO 1. Institutionaalisen muutoksen tyyppittely prosessien luonteen ja muutoksen seurausten perusteella (Streeck & Thelen 2005, 9)

		Muutoksen seuraus	
		<i>Jatkuvuus</i>	<i>Epäjatkuvuus</i>
Muutos- prosessi	<i>Inkrementaalinen</i>	A. Sopeutumiseen perustuva reproduktio	B. Vähittäinen transformaatio
	<i>Äkillinen (abrupt)</i>	C. Selviydy ja palaa vanhaan	D. Vanhan luhistuminen ja korvautuminen uudella

Kaiken kaikkiaan ei liene liioiteltua väittää, että tiedämme suhteellisen vähän yhtäältä siitä tapahtumien ketjusta, joka muokkaa alueellisia innovaatiojärjestelmiä, ja toisaalta siitä miten alueellisen innovaatiojärjestelmän muodostama institutionaalinen kenttä muokkaa pitkällä aikavälillä aluekehitystä. Aluetutkimuksessa ja innovaatiojärjestelmien tutkimuksessa tutkitaan kehitystä ja kehittämistä, mutta siinä on panostettu suhteellisen vähän institutionaalisen muutoksen käsitteellistämiseen ja teoretisointiin.

Institutionaalinen yrittäjyys

Instituutioiden muutoksesta kiinnostuneet neoinstitutionalistit ovat 1980-luvulta alkaen kiinnittäneet aiempaa enemmän huomiota siihen, millaisia rooleja organisaatioilla ja yksilöillä on instituutioiden muutoksessa. Tästä huolimatta instituutioiden tutkimuksessa on toistaiseksi analysoitu varsin vähän institutionaalista yrittäjyyttä (Battilana 2006, 657). 2000-luvulla on selviä merkkejä siitä, että institutionaalinen yrittäjyys on nousemassa tutkimusagendalle. Oletuksena on, että institutionaaliset yrittäjät ovat niitä harvoja toimijoita, jotka kykenevät muuttamaan instituutioita ja ottamaan vastaan toimintaympäristön paineet, mobilisoimaan muut toimijat ja kanavoimaan toiminnan ja resurssit instituutioiden muutokseen.

Kun tutkimuksen ytimeen nostetaan institutionaalisen yrittäjyyden käsite, keskeiseksi kysymykseksi nousee, mikä on inhimillisen toiminnan ja toimijoiden merkitys instituutioiden synnyssä, muutoksessa ja hajoamisessa - mikä on toimijoiden rooli instituutioiden evoluutiossa. DiMaggion (1998, 4) institutionaalisen yrittäjyyden määrittely on varsin yleisesti hyväksytty institutionaalisen yrittäjyyden tutkimuksen lähtökohdaksi. Hänen mukaansa uudet instituutiot syntyvät, kun sellaiset organisoidut toimijat, joilla on riittävästi resursseja näkevät jonkin mahdollisuuden toteuttaa heille tärkeitä intressejä. DiMaggion näkemyksessä korostuu ensinnäkin institutionaalisten yrittäjien intressi vaikuttaa instituutioihin ja

toiseksi kyvyt mobilisoida resurssit uuden instituution luomiseksi tai vanhan instituution muuttamiseksi.

Institutionaalisen yrittäjyyden tutkiminen vaikuttaa ensi kuulemalta paradoksaaliselta. Juuri ne samat instituutiot, joita institutionaaliset yrittäjät yrittävät muuttaa, rajoittavat ja suuntaavat heidän toimintaansa monin tavoin. Institutionaalisen yrittäjyyden paradoksaalisuutta lisää se, että instituutioiden näkökulmasta katsottuna toiminnan kantavana logiikkana on sääntöjen noudattaminen. Sääntöjä noudatetaan, koska ne nähdään luonnollisina, oikeutettuina ja legitimeinä tai jonain sellaisena, johon ei kuitenkaan voi vaikuttaa. Institutionaalinen yrittäjyys tuleekin nähdä uppoutuneena toimijuutena (ks. Seo & Creed 2002; Battilana 2006; Leca & Naccache 2006). Institutionaaliset yrittäjät kehittyvät yhdessä toimintaympäristönsä kanssa. Tämän suhteen ymmärtämisessä on mahdollista käyttää yhteisevoluution käsitettä, joka viittaa vastavuoroiseen syysseuraus –suhteeseen yhdessä muuttuvien toimijoiden välillä (Eisenhardt & Galunic 2000, Sotarauta & Srinivas 2006).

Kaikki ne toimijat, jotka tavalla tai toisella osallistuvat jonkin instituution synnyttämiseen tai muuttamiseen, eivät ole institutionaalisia yrittäjiä. Vain ne toimijat, jotka venyttävät vallitsevia normeja ja toimintamalleja ja siten luovat vaihtoehtoisia sääntöjä ja toimintamalleja, voidaan tulkita institutionaalisiksi yrittäjiksi. (Battilana 2006, 657.) Näin institutionaalisen yrittäjän käsite nojaa varsin schumpeterilaiseen näkemykseen yrittäjästä uutta järjestystä luovana ja riskiä ottavana innovaattorina, jonka toiminta saa yhteiskunnassa aikaiseksi rakenteellisia muutoksia. (Cason ym. 2006, 3.) Institutionaalinen yrittäjä ei kuitenkaan vaikuta yhteiskunnallisiin rakenteisiin vain talouden kautta, vaan hän yrittää vaikuttaa yhteiskunnallisiin instituutioihin suoraan. Institutionaalinen yrittäjä voi olla joko organisaatio (tai joukko organisaatioita) tai yksilö (tai joukko yksilöitä), mutta käytännössä jonkin instituution muuttaminen edellyttää erilaisten toimijoiden resursseja ja osaamista ja siksi institutionaalinen yrittäjä saa tuskin koskaan suuria muutoksia aikaiseksi yksin.

Jos kuka tahansa muutosta aikaansaava toimija ei ole institutionaalinen yrittäjä, niin mikä tahansa muutos ei ole institutionaalista

muutosta. Ollakseen institutionaalisia muutosten tulee vaikuttaa tarkastelun kohteena olevan järjestelmän evoluutioon. Institutionaalisissa muutoksissa evoluutio suuntautuu jollain tavalla uudelleen. Näin ollen institutionaaliset yrittäjät ovat niitä toimijoita, jotka pyrkivät irrottamaan alueen menneestä polusta ja/tai luovat uusia polkuja (ks. polkuriippuvuudesta Martin & Sunley 2006). Institutionaalinen yrittäjä poikkeaa merkittävällä tavalla kaikista niistä aluekehittäjistä tai innovaatioiden edistäjistä, jotka toimivat olemassa olevien instituutioiden puitteissa pyrkimättä muuttamaan niitä. Tällaisia toimijoita kutsutaan managereiksi.

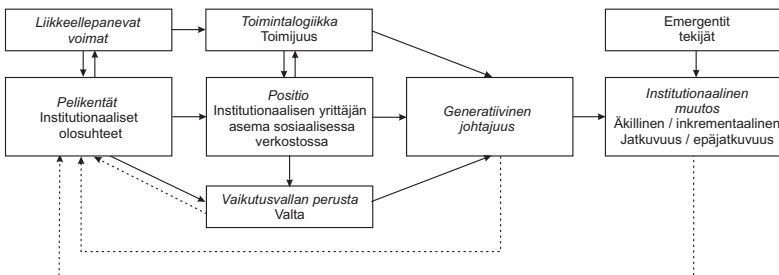
Marchia ja Olsenia (2005, 14) soveltaen institutionaalisten muutosprosessien tarkastelut on mahdollista tyypitellä seuraavasti: a) Yksittäisen toimijan analyysit - yksi yksittäinen toimija tai itsenäisten toimijoiden muodostama kollektiivi laatii ja toteuttaa suunnitelman, jolla pyrkii johonkin ennalta suhteellisen selkeästi määritettyyn lopputulokseen; b) konfliktitilanteet - erilaisia intressejä ajavien monien toimijoiden erilaisista tavoitteista nousevat tilanteet, joissa toimijat etsivät useiden tavoitteiden väliltä kompromissia tai käyvät valtataistelua; c) oppiminen - toimijat sopeuttavat toimintojaan suhteessa toisiinsa ja toimintaympäristön muutokseen oppimalla menneestä, toisiltaan ja/tai muilta toimijoilta; d) kilpailuun perustuva valinta - erilaiset instituutiot kilpailevat eloonjäämisestä ja tältä pohjalta sääntöjen kokoelma muuttuu ajassa.

Aluekehittäminen ja innovaatiotoiminta ovat luonteeltaan uuden luomista ja tuntemattomaan tunkeutumista (Hyryläinen 1992) eli olemassa olevien instituutioiden murtamista tavalla tai toisella. Instituutiot ovat kuitenkin osoittautuneet lujatekoisiksi. Edes radikaalit sosiaaliset, taloudelliset, tekniset ja kulttuuriset muutokset eivät läheskään aina aiheuta merkittäviä muutoksia instituutioissa. Toimintaympäristön kyky valita ja eliminoida instituutioita on rajallinen. (March & Olsen 2005, 14.) Instituutioiden lujuuksi lisää vielä se, että ulkopuoliset toimijat vahvistavat instituutioita omalla toiminnallaan ja instituutioiden puitteissa toimivat taas keskittyvät puolustamaan niitä turvatakseen omat etunsa. Instituutioiden historia on usein koodattu niiden sääntöihin ja rakenteisiin tavalla, jota

on vaikea havainnoida. Tämä osaltaan tekee instituutioiden tietoisien muuttamisen vaikeaksi. (March & Olsen 1984.) Usein instituutioiden muutos edellyttää kriisiä tai merkittäviä ulkoisia paineita. Tämä näkemys aliarvioi sisäisiä vaikutuksia ja toimijoiden mahdollisuuksia tietoisesti muuttaa instituutioita.

Institutionaalisen yrittäjyyden tutkimuksen perusasetelma

Aluetutkimuksessa ei ole eksplisiittisesti tutkittu institutionaalista muutosta analyysiyksikkönä institutionaalinen yrittäjä. Institutionaalisen yrittäjyyden tutkimus voisi lisätä merkittävällä tavalla ymmärrystämme yksilöiden roolista muutosprosesseissa, instituutioiden ja yksilöiden välisestä suhteesta (uppoutunut yrittäjyys) ja johtajuuden erilaisista ilmenemismuodoista ja rooleista alueiden kehityksessä ja innovaatiojärjestelmien rakentumisessa. Näiden lisäksi institutionaalisen yrittäjyyden tutkimus voisi avata uuden käsitteellisen ikkunan alueiden endogeeniseen kehitykseen sekä innovaatiojärjestelmien ja toimijoiden väliseen suhteeseen. Institutionaalisen yrittäjyyden tutkimuksen perusasetelma tiivistyy pelikentän, position, vallan ja johtajuuden varaan. Lisäksi tutkimuksessa on otettava huomioon toimintalogiikka ja liikkeellepanevat voimat sekä emergentit muutosvoimat.

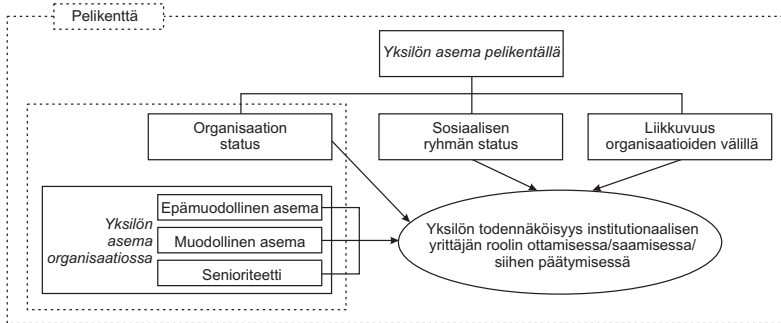
KUVA 2. Institutionaalisen yrittäjyyden tutkimuksen perusasetelma

Pelikentät ja positio

Kuka tahansa ei voi muuttaa instituutioita tai mobilisoida toimijoita. Institutionaalisen yrittäjyyden tutkimuksen peruskysymyksiä on tunnistaa kuka tai ketkä tarkastelun alla olevassa tilanteessa voidaan lukea institutionaaliseksi yrittäjiksi. Pelikentät ja niiden hallitsevat toimintalogiikat vaikuttavat osaltaan institutionaalisen yrittäjän sosiaaliseen asemaan ja toimintalogiikkaan, mutta institutionaalisen yrittäjän tunnistaminen ei voi tapahtua vain pelikentän tai sosiaalisen aseman kautta, vaan ko. yksilön tai yksilöiden muodostaman koalition instituutioihin kohdistaman vaikutuksen kautta. Institutionaaliset yrittäjät tulisi siis kyetä tunnistamaan prosessin läpi eikä sosiaalisen aseman läpi katsoen. Vahva sosiaalinen asema ei takaa, että toimija olisi institutionaalinen yrittäjä. Kun institutionaaliset yrittäjät on tunnistettu, sen jälkeen on analysoitava millainen asema ko. toimijalla on sosiaalisissa verkostoissa ja miten hänen positionsa vaikuttaa mahdollisuuksiin toimia institutionaalisenä yrittäjänä tai miten se rajoittaa sitä. Battilanan (2006, 659) mukaan yksilön sosiaalinen asema on yksi tärkeimmistä tekijöistä, joka mahdollistavat institutionaalisen yrittäjyyden.

Battilana (2006, 656) määrittelee Bourdieuhun nojaten pelikentän sosiaalisten asemien rakenteistetuksi järjestelmäksi, jossa toimijat kamppailevat keskenään resursseista ja pääsystä erilaisiin prosesseihin. Pelikentät muovaavat hänen toimijuutensa ydintä. Esille nousee uusia kysymyksiä: mitkä tekijät mahdollistavat institutionaalisen yrittäjän toiminnan, perustuuko mahdollisuus muuttaa instituutioita senioriteettiin, asiantuntemukseen, muodolliseen asemaan vai johonkin muuhun tekijään? Vaikka sosiaalinen asema ei automaattisesti takaa vahvaa asemaa muutosprosesseissa, toimijan sosiaalinen asema määrittää sen, onko institutionaalisella yrittäjällä virallinen asema ja siten valtuutus pyrkiä muuttamaan instituutioita vai onko hän haastajan asemassa (Battilana (2006, 661). Institutionaalisen yrittäjän sosiaaliseen asemaan voidaan Battilanaa (2006) soveltaen nähdä vaikuttavan a) toimijan oma organisaatio ja sen painoarvo toimintakentällä, b) niiden sosiaalisten ryhmien ja/tai verkostojen

painoarvo, joihin toimija kuuluu, c) toimijan epävirallinen asema sosiaalisissa verkostoissa ja d) toimijan asema oman organisaation hierarkiassa ja muodollinen asema laajemmalla toimintakentällä.

KUVA 3. Yksilön todennäköisyyteen päätyä institutionaaliseksi yrittäjäksi vaikuttavat tekijät (Battilanaa 2006, 669 kevyesti soveltaen).

Institutionaalisen yrittäjän pelikentät ja sosiaalisen aseman merkitys avaavat kysymyksiä uppoutuneeseen toimijuuteen: Millainen sosiaalinen asema mahdollistaa institutionaalisen yrittäjyyden milläkin kentällä? Millaisessa toimintaympäristössä institutionaalisten yrittäjien on mahdollista toimia ja vaikuttaa ja kääntäen millainen toimintaympäristö tukahduttaa institutionaalisten yrittäjien toiminnan? Miten institutionaalinen yrittäjä kykenee ylittämään niiden samojen instituutioiden rajoitukset ja ohjausvaikutuksen, joita hän pyrkii muuttamaan?

Tekemänsä kirjallisuusanalyysin perusteella Battilana (2006, 663) esittää neljä hypoteesia. Ensinnäkin hän esittää, että alemman statuksen organisaatioissa toimivat henkilöt pyrkivät todennäköisemmin etsimään uusia institutionaalisia suuntia kuin korkeamman statuksen organisaatioissa toimivat. Lisäksi hän väittää, että statukseltaan vahvat yksilöt eivät yhtä todennäköisesti pyri saamaan aikaiseksi suuria institutionaalisia muutoksia kuin statukseltaan heikommat toimijat. Näiden hypoteesien taustalla oleva näkemys perustuu siihen, että vahvemmassa asemassa olevilla toimijoilla on enemmän etuja

puolustettavina kuin alhaisemman statuksen toimijoilla ja siksi ne tyytyvät helpommin vähäisempiin muutoksiin. Tilanne saattaa siis olla paradoksaalinen. Ne toimijat, joilla olisi käytännössä suuremmat mahdollisuudet saada aikaiseksi institutionaalisia muutoksia, tarttuvat muutoksiin vähemmän todennäköisesti kuin ne, joiden mahdollisuudet saada muutoksia läpi ovat vähäisemmät. Kolmas Battilanan (2006, 668) hypoteeseista on, että yksilön todennäköisyys toimia institutionaalisenä yrittäjänä on suurimmillaan uran keskivaiheilla. Hän olettaa myös, että liikkuvuus organisaatiosta toiseen lisää todennäköisyyttä päätyä institutionaaliseksi yrittäjäksi. Tämän voisi olettaa olevan erityisen merkittävä tekijä, jos toimija on vaihtanut pelikentältä toiselle. Lisäksi hän toteaa, että alemmassa asemassa olevat yksilöt pyrkivät todennäköisemmin institutionaalisiin muutoksiin, jos heillä on vahvat suhteet ylemmissä asemassa olevien yksilöiden kanssa.

Institutionaalisen yrittäjyyden tutkimuksessa tulisi tarkastella lisäksi niitä liikkeellepanevia voimia, jotka saavat institutionaalisen yrittäjän panostamaan aikaa ja resursseja jonkin instituution uudistamiseen. Näin avautuu ainakin seuraavat kysymykset: miksi institutionaaliset yrittäjät toimivat niin kuin toimivat, mikä on heidän motivaationsa, minkälaisen palkkion he kokevat saavansa onnistumisista, miten he yrittävät vaikuttaa muutokseen, mikä on välttämättömyyden, pakon ja sisäisen motivaation suhde institutionaalisen yrittäjän toiminnassa?

Mobilisaatio, toimijuus, johtajuus ja valta

Institutionaalisen yrittäjän toiminnassa vaikein kysymys ei välttämättä ole *mitä* pitäisi tehdä, vaan *miten* kaikki tavoitellut asiat saadaan toteutettua. Ei ole kovinkaan todennäköistä, että institutionaalinen yrittäjä voi olla institutionaalinen yrittäjä ilman kykyä mobilisoida muita toimijoita ja heidän osaamistaan ja resurssejaan mukaan instituutioita muuttavaan prosessiin. Näin institutionaalisen yrittäjyyden tutkimukseen liittyy olennaisesti myös mobilisaation, vallan ja generatiivisen johtajuuden käsitteet. Niiden avulla on mahdollista avata näkymä myös toimijuuden luonteeseen.

Mobilisointi on valikoivaa aktivointia eli sellaisten toimijoiden saamista mukaan erilaisiin kehittämispennistuksiin, joilla on ko. institutionaalisen muutoksen kannalta merkittäviä resursseja tai osaamista. Mobilisoinnin perusta on kunkin asiakokonaisuuden kannalta mahdollisten osallistujien ja sidosryhmien tunnistaminen, minkä jälkeen olennaista on tunnistaa kunkin toimijan kyvyt, tiedot ja resurssit. (Agranoff & McGuire 1999.) Mobilisoinnin lähtökohta on yleensä joko hyvä tai orastava tietoisuus uusista mahdollisuuksista, uhista, ongelmista jne. Mobilisointi edellyttää luonnollisesti toimijoiden omaa halua osallistua ja uhrata aikaa ja resursseja instituutioiden muuttamiseen. Ilman strategista tietoisuutta toimijoiden mobilisointi ja prosessissa tarvittavien resurssien ja kompetenssien tunnistaminen on vaikeaa.

Koska institutionaalinen yrittäjyys perustuu varsin pitkälle kykyyn ja mahdollisuuksiin mobilisoida resurssit ja osaaminen jonkin instituution muuttamiseen, on sitä vaikea ymmärtää ilman vallan ja johtajuuden käsitteitä. Institutionaalisella yrittäjällä on oletettavasti kyky yhtäältä hyödyntää asemaansa erilaisilla pelikentillä ja toisaalta ottaa johtajuus sellaisissa tilanteissa, joissa hänellä ei sitä automaattisesti ole. Oletuksena siis on, että esimerkiksi alueellisia innovaatiojärjestelmiä kehittävä ja/tai uudistava institutionaalinen yrittäjä kykenee tavalla tai toisella johtamaan yli niiden organisaatio- ja yhteisörajojen (pelikenttien), jotka antavat hänelle toimivallan. Johtajuus edellyttää kykyä tavoittaa muut toimijat siellä missä omaa toimivaltaa ei enää ole. Tämä edellyttää hyvää ymmärrystä erilaisten pelikenttien erilaisista toimintalogiikoista ja ennen kaikkea siitä, miten institutionaaliset yrittäjät kykenevät ylittämään pelikenttien väliset rajat ja vaikuttamaan useilla kentillä. Näin generatiivinen johtajuus määrittyy muiden toimijoiden johdattamisena yli pelikenttien rajojen uusien instituutioiden synnyttämiseen, jäätyneiden institutionaalisten muotojen uudistamiseen tai poistamiseen eli uusien kehityspolkujen luomiseen. (ks. Sotarauta ym. 2007.) Valta ja johtajuus nostavat uusia kysymyksiä institutionaalisen yrittäjyyden tutkimusagendalle: Miten institutionaalinen yrittäjä ottaa ja/tai saa johtajuuden pyrkiessään muuttamaan instituutioita ja mobilisoimaan

muut toimijat mukaan prosessiin. Millaista valtaa institutionaaliset yrittäjät käyttävät? Miten he kompensoivat omassa valtaperustassaan olevia aukkoja? Miten yrittäjä ylittää positionsa asettamat rajat saadakseen lisää vaikutusvaltaa tarkastelun alla olevassa prosessissa? Näihin kysymyksiin vastaaminen edellyttää myös toimijuuden ymmärtämistä eli sitä, mitä institutionaaliset yrittäjät tekevät ja millä logiikalla he toimivat pyrkiessään muuttamaan instituutioita.

Erilaiset toimintalogiikat ohjaavat institutionaalisten yrittäjien toimintaa. Yleisellä tasolla on mahdollista ajatella, että institutionaalinen yrittäjä yrittää mobilisoida muut toimijat mukaan instituutioita muokkaavaan toimintaan strategisella eli vahvasti tulevaisuussuuntautuneella otteella, jolloin hän pyrkii luomaan vision uudesta tilanteesta ja etsimään yhdessä muiden toimijoiden kanssa polut, jotka vievät haluttuun tulevaisuuteen. Institutionaalinen yrittäjä saattaa myös nojata Weickin (1995) korostamaan merkitysten antamiseen eli pyrkiä vaikuttamaan muiden toimijoiden ajatteluun organisoimalla sellaisia kollektiivisia prosesseja, joissa etsitään uusien asioiden merkityksiä tai vanhojen asioiden uusia merkityksiä. Battilanan (2006) mukaan institutionaalinen yrittäjä saattaa nojata myös menneisyysuuntautuneeseen strategiaan ja pyrkiä rutiinien kautta vaikuttamaan institutionaaliseen muutokseen.

Vallan käsite on yksi yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen ydinkäsitteistä. Se on saanut monia merkityksiä ja sitä on sovellettu monella tavalla. Tässä yhteydessä ei ole mahdollista lähteä avaamaan vallan käsitteen koko kirjoa. Sen sijaan luodaan Sotaraudan, Kososen ja Viljamaan (2007) tutkimuksen perusteella pikainen näkymä niihin vallan muotoihin, jotka tarjoavat johtolankoja institutionaalisen yrittäjyyden ymmärtämiseen. Pitkälle yksinkertaistaen valta määritellään tässä yhteydessä kyvyksi toimia, asemaksi, auktoriteetiksi ja/tai ylipäätään jonkinlaiseksi voimaksi, joka saa muutosta aikaikseksi. Vaikutusvalta on puolestaan luonteeltaan taivuttelevaa. Vaikutusvallan käyttäminen institutionaalisen muutoksen suuntaamisessa on prosessi, jossa olennaista on toimintamallien, asenteiden ja uskomusten muuttaminen. Valta voidaan nähdä vaikutusvallan

potentiaalina eli vaikutusvallan näkökulmasta katsottuna valta on vaikutusvallan latentti resurssi (Wrong 1997). Valta pitää ”vapauttaa” ja ottaa käyttöön, jotta se kääntyisi vaikutusvallaksi. Vaikutusvalta perustuu erilaisille vallan muodoille, mutta se nojaa joka tapauksessa vuorovaikutuksen ja sosiaalisten taitojen varaan. (Bragg 1996, 43.) Vaikutusvalta voidaan näin määritellä prosessiksi, jossa toimija vuorovaikutustaitoja ja muita sosiaalisia taitoja käyttäen saa toiset toimijat *vapaaehtoisesti* näkemään asiat, ihmiset, tapahtumien kulun ja tarvittavat toimenpiteet aiemmasta poikkeavalla tavalla. Johtajuuteen aluekehittämisessä kohdistuneessa tutkimuksessa vallan päämuodot tiivistettiin institutionaaliseen valtaan, tulkitsevaan valtaan, resurssivaltaan ja verkostovaltaan. (Sotarauta ym. 2007.)

Institutionaalinen valta viittaa valtaan muuttaa suoraan omilla päätöksillä toimintaa ohjaavia puitteita ja normeja sekä organisoida virallisia strategiaprosesseja. Institutionaalisen vallan haltija kykenee myös muuttamaan organisoitumisen tapoja. Resurssivalta liittyy olennaisella tavalla institutionaaliseen valtaan. Se kulminoituu valtaan päättää resurssien suuntaamisesta. Tulkitseva valta poikkeaa selvästi institutionaalisesta ja resurssivallasta. Tulkitsevan vallan haltija kykenee synnyttämään sellaisia uusia käsitteitä, malleja ja ajattelutapoja, jotka vaikuttavat siihen miten muut toimijat näkevät asiat. Verkostovalta taas viittaa sellaisiin yhteistyösuhteisiin, joista saa apua asioiden viemisessä läpi ja sellaisiin yhteistyösuhteisiin, joista saa itse muutosten läpiviennissä tarvittavaa uutta tietoa. Institutionaalisen yrittäjän yhtenä keskeisenä tapana vaikuttaa, on etsiä ja johtaa uuden kontekstin luomisen prosessia ja samalla rakentaa sellaista ”juonta”, joka antaa tarkoituksen toiminnoille, ja joka nivoo erilliset toiminnot kokonaisuudeksi. Tulkitsevan vallan ja verkostovallan yhdistelmä on tapa muokata preferenssejä. Tässä yhteydessä ei ole syytä sukeltaa syvemmälle vallan luonteeseen, mutta lienee selvää, että institutionaalista yrittäjyyttä ei voi tutkia ottamatta yhdeksi huomion kohteeksi vallan ja vaikutusvallan käsitteitä.

Yhteenveto

Niin aluekehitys yleisellä tasolla kuin innovaatiojärjestelmien merkitys yhteiskunnassakin kulminoituvat pitkän aikavälin tarkastelussa kehitystä muokkaavien instituutioiden muutokseen ja/tai muuttumattomuuteen. Jos instituutiot eivät uudistu ajan mukana, alueilla ja innovaatiojärjestelmillä on suuri vaara lukkiutua menneeseen kehitykseen. Instituutioiden muutosta ajassa pitäisi tutkia nykyistä systemaattisemmin myös aluetutkimuksessa. Tämä edellyttää instituution, institutionaalisen yrittäjyyden ja institutionaalisen muutoksen käsitteellistämistä empiirisiä tutkimuksia varten nykyaikaisen aluetutkimuksen edellyttämällä tavalla. Institutionaalisen yrittäjyyden tutkimuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena on avata uusi näkökulma alueiden ja innovaatiojärjestelmien kehitykseen ja samalla itseuudistumisen kapasiteettiin (ks. Sotaraudan & Mustikkamäen ja Kostiaisen artikkelit tässä kirjassa).

Aluekehitystutkimuksen yhtenä haasteena on ollut, että tarkastelun kohdistuessa alueellisiin kokonaisuuksiin (teollisuudenalat, klusterit, innovaatiojärjestelmät jne.) ja niiden transformatiivisiin muutoksiin tutkimus ei ole kyennyt riittävän syvällisesti ymmärtämään makrotason muutokset aiheuttavia mikrotason prosesseja. Aluetutkimuksessa tulisi kyetä nykyistä paremmin rakentamaan sekä käsitteellisiä että empiirisiä linkkejä makro- ja mikrotason väleihin. Tutkimuksissa tulisi kyetä linkittämään organisaatio- ja yksilötasoiset prosessit osaksi niitä laajempia konteksteja, joiden puitteissa ne muuttuvat ja siten päästä aiempaa syvällisempään ymmärrykseen makro- ja mikrotason muutosten välisistä suhteista. Institutionaalisen yrittäjyyden tutkimuksen ydinkysymys on, mitä yksilöt tekevät ja miten he toimivat muuttaakseen niitä instituutioita, jotka määrittävät myös heidän oman toimintansa puitteet. Institutionaalisen yrittäjyyden tutkimus tarjoaa toimijuuden ja rakenteiden väliseen analyysiin yhden mahdollisen linssin, jossa toimijoiden ja rakenteiden välisten suhteiden kirjo puretaan auki toimijan näkökulmasta. Institutionaalinen yrittäjyys saattaa lisäksi olla käsitteellinen ikkuna syvempään ymmärrykseen endogeenisestä muutoksesta.

Kun analyysiyksiköksi otetaan institutionaalinen yrittäjä, kysytään aluekehityksen ja/tai innovaatiojärjestelmien kontekstissa muun muassa, a) mitä erilaiset toimijat tekevät yhdessä ja erikseen luodakseen uusia instituutioita, uudistaakseen vanhoja tai päästäkseen eroon huonosti toimivista instituutioista (toiminta), b) miten toimijat pyrkivät vaikuttamaan toisiin toimijoihin muuttaakseen instituutioita (johtajuus ja johtaminen) ja c) miten instituutiot vaikuttavat niitä muuttamaan pyrkiviin toimijoihin (uppoutunut toimijuus). Jokainen edellä esitetty kysymys on itsessään laaja kokonaisuus ja siksi institutionaalisen yrittäjyyden empiirisen tutkimuksen tulisi kohdistua johonkin tiettyyn kehityskulkuun ja/tai tilanteeseen.

Tässä artikkelissa avattu käsitteellinen näkymä institutionaalisen muutoksen ja institutionaalisen yrittäjyyden tutkimusohjelmaan nostaa esille lukuisia kysymyksiä, jotka eivät tässä artikkelissa luonnollisestikaan saaneet vastausta. Tällaisia ovat esimerkiksi miten institutionaalisen muutoksen erottaa pienemmistä muutoksista eli mistä tunnistaa institutionaalisen muutoksen, kun sellaisen näkee, ja millaisella tutkimusotteella institutionaalisen muutoksen kimppuun pitäisi käydä aluekehityksen ja innovaatiojärjestelmien muodostamassa kontekstissa.

Myös institutionaalisen yrittäjyyden käsitettä tulisi syventää ja tarkentaa empiiristen tutkimusten yhteydessä ja avulla. Ainakin kolme kysymystä vaatii tarkentamista: a) onko toimijan oltava halukas muuttamaan instituutioita ja tietoinen oman toimintansa seurauksista ollakseen institutionaalinen yrittäjä vai voiko institutionaaliseksi yrittäjäksi päätyä vahingossa; b) onko siis institutionaalisen yrittäjän otettava aktiivisesti osaa muutosten toteuttamiseen vai voiko institutionaaliseksi yrittäjäksi laskea myös oman toimintansa sivutuotteena yksittäisiä, mutta merkittäviä strategisia impulsseja muutosprosessiin antavan toimijan; ja c) miten pitkälle toimijan tulisi mennä muutosten ajamisessa tullakseen lasketuksi institutionaaliseksi yrittäjäksi (vrt. Battilana 2006). Lisäksi tulee kysyä ainakin, miten institutionaalinen ympäristö ja alueelle tyypillinen toimintakulttuuri vaikuttavat siihen onko alueella institutionaalisia yrittäjiä vai ei – millainen on institutionaalisen yrittäjän ja yhteisön

väläinen suhde? Millaiset olosuhteet nostavat institutionaaliset yrittäjät esille ja millaiset taas painavat heidät pinnan alle?

Vaikka tässä artikkelissa ei varsinaisesti käsitelty evolutionaarista tutkimusotetta, institutionaalisen muutoksen ja yrittäjyyden käsitteiden tarkastelu luo perustaa sekä intention ja emergenssin välisen suhteen tutkimukselle että toimijuuden liittämiseksi nykyistä kiinteämmin osaksi evolutionaarista tutkimustraditiota. Evolutionaarinen teoria tarjoaa yleisen yhteiskunnallisen kehityksen viitekehyksen, jonka puitteissa on mahdollista analysoida alueiden resilienssiä ja muutosta. Evolutionaarinen tutkimusote, instituutioiden muutos ja institutionaalisen yrittäjyys luovat vahvan perustan monille uusille avauksille alueiden kehityksen ja kehittämisen tutkimuksessa.

Lähteet

- AGRANOFF, R. & MCGUIRE, M. (1999). Big questions in public network management research. Paperi esitetty ”the Fifth National Public Management Research” konferenssissa, Teksasissa, A&M University, College Station, 3.-4. joulukuuta.
- AMIN, A. & THRIFT, N. (1994) Globalization, Institutions and Regional Development in Europe. Oxford University Press, Oxford.
- BATILANA, J. (2006). Agency and Institutions: The Enabling Role of Individuals’ Social Position. *Organization*, Vol. 13 (5), s. 653-676.
- BERGER, P. L. & LUCKMANN, T. (1967). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. New York: Doubleday Publishing.
- BRAGG, M. (1996). *Reinventing influence*. Pitman Publishing.
- CASON, M. & YEUNG, B. & BASU, A. & WADESON, N. (2006). Introduction. Teoksessa Cason, M. & Yeung, B. & Basu, A. & Wadeson, N. (toim.) *The Oxford Handbook of Entrepreneurship*. Oxford University Press, Oxford.
- CUMBERS, A. & MACKINNON, D. & MC MASTER, R. (2003). Institutions, Power and Space: Assessing the Limits to Institutionalism in Economic Geography. *European Urban and Regional Studies*. 10(4): 18.
- DIMAGGIO, P. J. 1988. Interest and agency in institutional theory. Teoksessa Zucker, L.G. (toim.) *Institutional Patterns and Organizations*. Cambridge, MA: Ballinger, s. 3-22.

- DIMAGGIO, P. & POWELL, W. (1991) Introduction. Teoksessa W. Powell and P. DiMaggio (toim.) *The New Institutionalism in Organizational Analysis*. s. 1–38. Chicago, IL: Chicago University Press.
- EISENHARDT, K. M. & GALUNIC, D. C. (2000). Coevolving: At last a way to make synergies work. *Harvard Business Review*, Vol 78, s. 91-101.
- GLADWELL, M. (2002). *The Tipping Point: How Little Things Can Make a Big Difference*. Little Brown.
- GOODIN, R. E. (1996). Institutions and their design. Teoksessa Goodin, R. E. (toim.) *The Theory of Institutional Design*. s. 1-53. Cambridge, Cambridge University Press.
- HAYTER, R. (2004). Economic Geography as Dissenting Institutionalism: The Embeddedness, Evolution and Differentiation of Regions. *Geografiska Annaler, Series B: Human Geography*, 86 (2): 21
- HODGSON, G. M. (2006). What are institutions? *Journal of Economic Issues*, vol. XL, No. 1, s. 1-25.
- HODGSON, G. M. (2007). Institutions and Individuals: Interaction and Evolution. *Organization Studies*, Vol. 28, No 1. s. 95-116.
- HYRYLÄINEN, T. (1992). Omaehtoisuuspyrkimys alueellisessa kehittämisessä. Tampereen yliopisto, Aluetieteen laitos. Tutkimuksia sarja A14. Tampere.
- JEPPERSON, R. L. (1991). Institutions, Institutional Effects, and Institutionalism. Teoksessa Powell, W. W. & DiMaggio, P. J. (toim.) *The New Institutionalism in Organizational Analysis*. The University of Chicago Press, Chicago.
- JESSOP, B. (2001). Institutional re(turns) and the strategic - relational approach. *Environment and Planning A*, Vol 33 (7), s. 1213 - 1235.
- KAUTONEN, M. (2006). Regional Innovation System Bottom-up: A Finnish Perspective. A Firm-Level Study with Theoretical and Methodological Reflections. *Acta Universitatis Tamperensis*, 1167, Tampere University Press, Tampere.
- LECA, B. & NACCACHE, P. (2006). A Critical Realist Approach to Institutional Entrepreneurship. *Organization*, Vol 13, No. 5, s. 627-651.
- MACLEOD, G. (2001). Beyond soft institutionalism: accumulation, regulation, and their geographical fixes. *Environment and Planning A*, Vol 33 (7), s. 1145 - 1167.
- MARCH, J. G. & OLSEN, J. P. (1984). The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life. *The American Political Science Review*. Vol 78, s. 734-749.
- MARCH, J. G. & OLSEN, J. P. (2005). Elaborating the New Institutionalism. Working paper No. 11. Centre for European Studies. University of Oslo, Oslo.
- MARTIN, R. & SUNLEY, P. (2006). Path dependence and regional economic evolution. *Journal of Economic Geography*, Vol. 6, s. 395–437.
- MASKELL, P. (1996). Learning in the village economy of Denmark. The role of institutions and policy in sustaining competitiveness. Danish Reserch Unit on Industrial Dynamics (DRUID), Working Paper No. 96-6.

- MÖLLERING, G. (2007). Collective Institutional Entrepreneurship? The Recursive Interplay of Action, Networks and Institutions in Market Constitution. Paperi esitetty konferenssissa ”The Institutional Embeddedness of Markets”, Max Planck Institute for the Study of Societies, Cologne, 1.-3. helmikuuta 2007.
- MORGAN, K. (1997). The learning region: institutions, innovation and regional renewal. *Regional studies* 31, s. 491-503.
- PETTIGREW, A. (1992). The Character and Significance of Strategy Process Research. *Strategic Management Journal*. Vol. 13, s. 5-16.
- PHILO, C. & PARR, H. (2000). Institutional geographies: Introductory remarks. *Geoforum*, Vol. 31, s. 513-521.
- SCOTT, W. R. (2001) *Institutions and Organizations*. 2. ed. Thousand Oaks, California: Sage Publication.
- SEO, M. & CREED, W. E. D. (2002). Institutional contradictions, praxis and institutional change: A dialectical perspective. *Academy of Management Review*, Vol 3, s. 222–247.
- SOTARAUTA, M. & KOSONEN, K.-J. & VILJAMAA, K. (2007). Aluekehittäminen generatiivisena johtajuutena - 2000-luvun aluekehittäjän työnkuvaa ja kompetensseja etsimässä. Tampereen yliopisto, Alueellisen kehittämisen tutkimusyksikkö, Sente-julkaisuja 23/2007.
- SOTARAUTA, M. & SRINIVAS, S. (2006). Co-evolutionary Policy Processes: Understanding Innovative Economies and Future Resilience. *Futures*, Vol. 38, No. 3. April. s. 312-336.
- STORPER, M. (1997). *The Regional World: Territorial Development in a Global Economy*. Guilford, New York.
- STREECK, W. & THELEN, K. (2005). Introduction: Institutional Change in Advanced Political Economies. Teoksessa Streeck & Thelen (toim.) *Beyond Continuity: Institutional Change in Advanced Political Economies*. Oxford University Press, Oxford.
- TSOUKAS, H. & CHIA, R. (2002). On Organizational Becoming: Rethinking organizational Change. *Organization Science*. Vol. 13., No. 5. Sept.-Oct. s. 567-582.
- VALLER, D. & WOOD, A. & NORTH P. (2000). Local governance and local business interests: A critical review. *Progress in Human Geography*, Vol. 24, s. 409-428.
- WEICK, K. (1995). *Sensemaking in Organizations*. Sage Publications.
- WEICK, K. E. & QUINN, R. E. (1999). Organizational Change and Development. *Annual Rev. Psychol.* Vol. 50. s. 361-386.
- WOOD, A. & VALLER, D. (2001). Turn again? Rethinking institutions and the governance of local and regional economies. *Environment and Planning A*, Vol 33 (7), s. 1139 – 1144.
- WRONG, D. H. 1997. *Power: Its Forms, Bases, and Uses*. Transaction publishers.